

Metodologie 2

Lekce 3

Lenka Slepíčková

DOBRÝ PŘÍKLAD

- Téma: Využití canisterapie v logopedii u dětí předškolního věku
Problém: Rozvoj komunikačních schopností dětí předškolního věku za využití canisterapie při logopedické intervenci.
Otázka: Jaká konkrétní využití nachází canisterapie v logopedické intervenci u dětí předškolního věku s narušenou komunikační schopností?

DOBRÝ PŘÍKLAD S MALOU VÝHRADOU

- Téma: Přípravná třída běžné základní školy
Problém: Rozvoj jazykových schopností žáků přípravné třídy základní školy díky Elkoninově metodě
Otázka: Jak rozvíjí vyučovací metoda dle D.B.Elkonina v přípravné třídě komunikační dovednosti žáků oproti jiným vyučovacím metodám využívaných přípravnými třídami?

- NEVÍME, CO SE BUDE ZKOUMAT
- Téma: Informování rodičů o zjištění mentálního postižení u jejich dětí.
Problém: Přístup doktorů k podání informace o nově zjištěném problému
Otázka: Jakým způsobem jsou rodičům podávány informace o zjištění mentálního postižení u jejich dítěte?

- VĚČNÝ PROBLÉM S KAUZALITOU

- Téma: Komunikace žáků s PAS

Problém: Rozvoj komunikačních schopností žáků s PAS využitím arteterapie

Otázka: Jaký vliv má arteterapie na komunikační schopnosti žáků s PAS?

Příklad: Dánská studie o souvislostech mezi užíváním antikoncepce a depresemi

Skovlund, C. W., Mørch, L. S., Kessing, L. V., & Lidegaard, Ø. (2016). Association of hormonal contraception with depression. *JAMA psychiatry*, 73(11), 1154-1162.

JAMA Psychiatry

Journals Enter Search Term

Original Investigation

November 2016

Association of Hormonal Contraception With Depression

Charlotte Wessel Skovlund, MSc¹; Lina Steinrud Mørch, PhD¹; Lars Vedel Kessing, MD, DMSc²; et al

> Author Affiliations | Article Information

JAMA Psychiatry. 2016;73(11):1154-1162. doi:10.1001/jamapsychiatry.2016.2387

Related Articles

Key Points

Question Is use of hormonal contraception associated with treatment of depression?

Findings In a nationwide prospective cohort study of more than 1 million women living in Denmark, an increased risk for first use of an antidepressant and first diagnosis of depression was found among users of different types of hormonal contraception, with the highest rates among adolescents.

Meaning Health care professionals should be aware of this relatively hitherto unnoticed adverse effect of hormonal contraception.

Abstract

Importance Millions of women worldwide use hormonal contraception. Despite the clinical evidence of an influence of hormonal contraception on some women's mood, associations between the use of hormonal contraception and mood disturbances remain inadequately addressed.

Objective To investigate whether the use of hormonal contraception is positively associated with subsequent use of antidepressants and a diagnosis of depression at a psychiatric hospital.

Design, Setting, and Participants This nationwide prospective cohort study combined data from the National Prescription Register and the Psychiatric Central Research Register in Denmark. All women and adolescents aged 15 to 34 years who were living in Denmark were followed up from January 1, 2000, to December 2013, if they had no prior depression diagnosis, redeemed prescription for antidepressants, other major psychiatric diagnosis, cancer, venous thrombosis, or infertility treatment. Data were collected from January 1, 1995, to December 31, 2013, and analyzed from January 1, 2015, through April 1, 2016.

CONTENTS

FIGURES / TABLES

SUPPLEMENTAL CONTENT

REFERENCES

Download PDF

Top of Article

- Key Points
- Abstract
- Introduction
- Methods
- Results
- Discussion
- Conclusions
- Article Information
- References

Toto je podpurný vizuální materiál pro přednášku, nikoli její vyčerpávající záznam!

- UPŘESNĚNÍ POMOCÍ DVOJTEČKY ZA PROBLÉMEM
- SLOVA, KTERÁ NAPOVÍDAJÍ, O JAKÝ TYP VÝZKUMU JDE. POZOR NA TO, ABY OTÁZKA NEVZBUZOVALA OČEKÁVÁNÍ, KTERÁ NENAPLNÍME
- Téma: Koktavost u dětí
Problém: Začleňování dětí s koktavostí
Otázka: Jak koktavost u dítěte ovlivní jeho zařazení do třídního kolektivu?
- PŘÍNOS VÝZKUMU – TEORETICKÝ A PRAKTICKÝ

- ZKOMPLIKUJTE A UPŘESNĚTE TÉMA

- Téma: Seniori a podomní prodejci

Problém: Informovanost seniorů o nebezpečí podomního prodeje ve městě Chrudim

Otázka: Jak jsou seniori žijící ve městě Chrudim informováni o nebezpečí podomního prodeje?

- Téma: Probační a mediační služba Brno

Problém: Úspěšnost Probační a mediační služby Brno v integraci pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů.

Otázka: Jaké tendence lze sledovat v míře recidivy u osob, s kterými bylo v rámci Probační a mediační služby Brno v posledních pěti letech pracováno?

PŘÍLIŠ OBECNÉ, O VÝZKUMU SE TOHO MOC NEDOZVÍME

- Téma: Komunikace s osobami s Alzheimerovou chorobou.
Problém: Rozvíjení komunikace u osob s Alzheimerovou chorobou
Otázka: jakými metodami lze rozvíjet komunikaci u osob s Alzheimerovou chorobou?

Příklad výzkumu – použití součtového indexu

Cílem výzkumu bylo (1) zjistit postoje české veřejnosti k inkluzivnímu vzdělávání žáků s poruchami chování a žáků s tělesným, smyslovým a mentálním postižením

a (2) ověřit platnost hypotézy kontaktu jako faktoru podporujícího pozitivní postoje veřejnosti k inkluzivnímu vzdělávání.

Postoje k inkluzivnímu vzdělávání žáků se SVP byly respondenty deklarovány prostřednictvím souhlasu či nesouhlasu s osmi tezemi (výroky). Stejně výroky respondenti

posuzovali pro každý ze čtyř typů postižení nebo znevýhodnění, celkem tedy hodnotili 32

výroků. Vzhledem k tomu, že byl výzkum prováděn u laické veřejnosti, která mnohdy nemá

s lidmi s postižením osobní zkušenosti, upravili jsme nástroj tak, aby byl co možná nejjednodušší. V rámci jednotlivých tezí byly zvoleny situace, které jsou pro většinu populace

snadno představitelné (viz. Tab. č. 1) a v rozsahu možných odpovědí jsme přistoupili

k redukci původních vícestupňových Likertových škál ke zjednodušené škále čtyřstupňové: 1)

zcela souhlasím; 2) spíše souhlasím; 3) spíše nesouhlasím; 4) zcela nesouhlasím.

Pro účely analýz byl následně sestaven součtový index inkluzivního vzdělávání (IIV),

konstrukt, který nám umožnil srovnání různých skupin respondentů na základě jejich postojů

k inkluzivní formě vzdělávání. Předpokládáme, že čím vyšší je hodnota IIV indexu, tím je postoj respondenta k inkluzivnímu vzdělávání pozitivnější.

	Žák s tělesným postižením ¹	Sm. Odc. h	Žák s mentální postižením ¹	Sm. odc. h	Žák se smyslovým postižením ¹	Sm. odc. h	Žák s poruchami chování ¹	Sm. odc. h
1. Žáka kolektiv běžné třídy mezi sebe nepřijme(Re)	2,33	0,91	2,83	0,85	2,37	0,92	2,80	0,90
2. V běžné škole se není možné dostatečně věnovat těmto žákům (Re)	2,61	0,96	3,16	0,80	3,04	0,86	3,03	0,88
3. Pro všechny žáky v běžné třídě je prospěšné, když se společně s nimi vzdělává i tento žák	2,06	0,92	2,68	0,91	2,34	0,94	2,99	0,87
4. Tento žák má právo chodit do běžné třídy v běžné škole	1,76	0,85	2,61	0,89	2,26	0,99	2,70	0,94
5. Vadilo by mi, kdyby tento žák chodil do třídy s mými dětmi(Re)	1,75	0,93	2,25	0,97	1,90	0,95	2,64	1,04
6. Každá škola musí zajistit takové podmínky, aby se v ní mohl vzdělávat i tento žák	1,99	0,92	2,50	0,92	2,30	0,95	2,57	0,94
7. Přítomnost tohoto žáka ve třídě má negativní vliv na kvalitu výuky ostatních (Re)	1,91	0,93	2,61	0,95	2,17	0,97	3,02	0,92
8. Pro rozvoj tohoto žáka je mnohem lepší, aby se vzdělával v běžné třídě	1,98	0,96	2,69	0,93	2,40	0,98	2,77	0,93

Tab. 1: Průměrné hodnoty a směrodatné odchylny odpovědi k jednotlivým tezím

¹Průměrné skóre může nabývat hodnot od 1 „zcela souhlasím“ po 4 „zcela nesouhlasím“

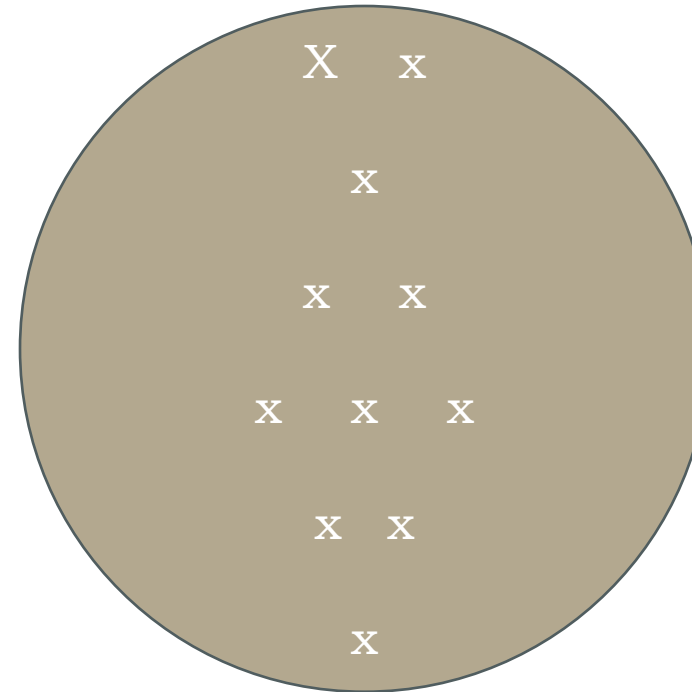
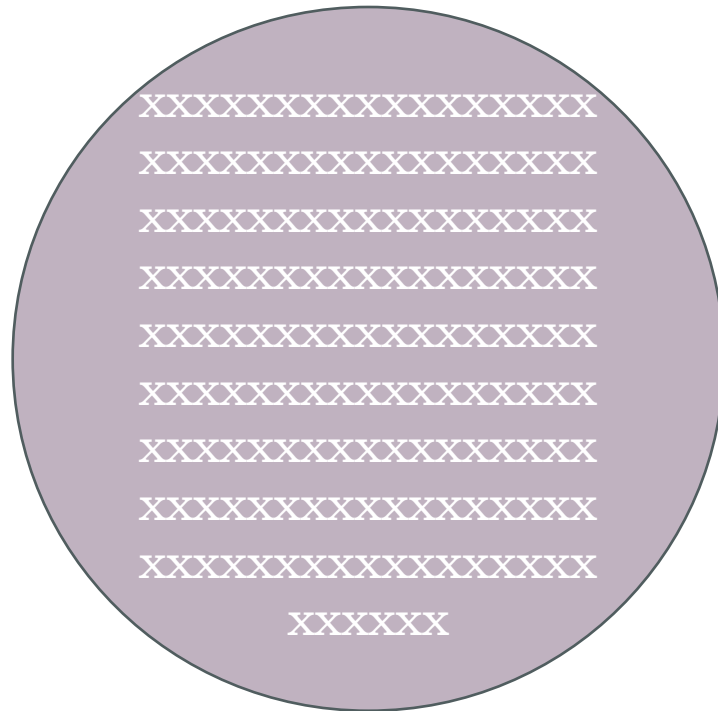
Charakteristika a fáze kvantitativního výzkumu

- formulace problému a výzkumné otázky
- formulace hypotéz
- operacionalizace
- rozhodnutí o populaci a vzorku
- (pilotní studie)
- rozhodnutí o technice sběru dat
- konstrukce nástrojů pro tento sběr
- předvýzkum
- sběr dat
- analýza dat
- závěry

Populace x vzorek

Základní soubor x výběrový soubor

Redukce populace na vzorek

- Vzorek (výběrový soubor) = skupina jednotek, které skutečně pozorujeme
- Populace (základní soubor) = soubor jednotek, o kterém předpokládáme, že jsou pro něj naše závěry platné

Jak dosáhnout co největší podobnosti vzorku a populace?

Výběr vzorku I. Výběry zajišťující reprezentativitu

Náhodný výběr – každý prvek populace má stejnou pravděpodobnost, že se do vzorku dostane

Reprezentuje známé i neznámé vlastnosti populace

Jsme schopni vyčíslit, jak se vzorek liší od populace

Závislost na tzv. opoře výběru: *seznam jednotek základní populace, z něhož vzorek vybíráme*

Kvótní výběr – imituje ve struktuře vzorku známé vlastnosti populace

Omezujeme se jen na několik málo proměnných

Musíme populaci znát

Výběr vzorku II. Výběry nezajišťující reprezentativitu

- **Samovýběr**
 - **Účelový výběr** – je založen na úsudku výzkumníka o tom, co by mělo být pozorováno a co je možné pozorovat
 - **Dostupný výběr**
 - **Anketa** – odpovídá ten, kdo má zájem
 - **Sněhová koule**
- Velké omezení pro generalizaci našich závěrů

Orientační návod pro vztah mezi velikostí základního a výběrového souboru (Gavora, 2010)

Základní soubor	Výběrový soubor
100	80
200	135
300	169
400	196
500	217
1000	278
1500	357
10000	370

Pilotní studie

- cílem je zjistit, **zda je náš výzkum např. v dané populaci vůbec možný**
- ověřuje, zda informace, kterou požadujeme, v naší populaci vůbec existuje a zda je dosažitelná
- je prováděna např. na malé skupině vybrané z populace, kterou hodláme studovat
- často kvalitativní techniky
- důležitá hlavně tehdy, pokud nemáme opravdu hlubokou znalost o zkoumané populaci

Předvýzkum

- účelem předvýzkumu je odzkoušení nástrojů (př. dotazníku), které jsme pro náš výzkum zkonstruovali
- zkoušíme i analytický postup

Techniky sběru dat v kvantitativním výzkumu

Standardizované techniky: Striktně jednotné podmínky a volba z předem připraveného souboru kategorií.

- **Pozorování**
- **Rozhovor**
- **Dotazník**
- **Obsahová analýza textů, dokumentů**
- **Sociometrie a vytváření sociogramu nebo sociometrického indexu**

Pozorování

- Přímé, nepřímé
- Zúčastněné, nezúčastněné
- **Pozorovací arch**, do kterého se zaznamenávají pozorované **kategorie**
- Zaznamenává se výskyt jevů/trvání jevů
- Vyhodnocuje se **frekvence** (četnost) výskytu, a/nebo **sekvence**

Př. Flandersův systém na pozorování komunikace ve třídě

Řeč učitele	<ol style="list-style-type: none">1. Akceptuje žákovy city2. Chválí a povzbuzuje3. Akceptuje žákovy myšlenky nebo je rozvíjí4. Klade otázky5. Vysvětluje6. Dává pokyny nebo příkazy7. Kritizuje nebo prosazuje vlastní autoritu
Řeč žáka	<ol style="list-style-type: none">8. Odpovídá9. Hovoří spontánně
Ostatní kategorie	<ol style="list-style-type: none">10. Ticho. Pauzy. Zmatek

„Vím, že se někteří z vás necítíte dobře (1), nedejte se znechutit (2) a zkoušejte dál (6).“

„Výborně, Bětko“ (2). „Dobře, dál“ (6)

„Dobře, to byl jeden názor, kdo má jiný?“ (3)

Příklady výzkumů

Liší se dívky a chlapci v tom, jaký komunikační prostor mají ve vyučování?

Je komunikace s žáky na soukromých školách více partnerská než na běžných školách?

Dotazník

- Respondent = osoba, která vyplňuje dotazník
- Položka/otázka = prvek dotazníku
- Administrace dotazníku = způsob zadávání dotazníku
- Průvodní dopis

„Prosím, abyste neotáleli s vyplněním dotazníku, protože jsem v časové tísní.“

Sestavujeme dotazník

Co má vliv na jeho podobu?

- **koncepty a indikátory**, které jsme pro ně vyvinuli – zahrneme měření závislé proměnné, nezávislé proměnné a demografických údajů
- způsob, jakým budeme **analyzovat data**
- **administrace dotazníku**

Co se dá měřit dotazníkem?

chování/postoje

Formulace otázek

1) Je otázka jasná a jednoduchá?

(vyhněte se žargonu, technickým termínům, negativním formulacím, přizpůsobte jazyk svým respondentům)

„Je vaše domácnost patriarchální nebo matriarchální?“

„Myslíte si, že jsou neplodní lidé stigmatizováni?“

„Myslíte si, že marihuana by neměla být dekriminována?“

„Souhlasíte s tím, že bývalí spolupracovníci StB nemají zastávat vysoké funkce ve státní správě? Ano - Ne.“

„Jaký literární žánr si v knihovně půjčujete nejčastěji?“
(výzkum vězňů)

Příklad výzkumu mezi občany, realizovaného Magistrátem města Brna

1. Nová podoba Konečného náměstí po jeho rekonstrukci by měla mít formu

- a) parkového náměstí se společenskou plochou
- b) parku pouze s trávnickovou plochou
- c) parku s pochozí mlatovou plochou se stromy
- d) stávající stav náměstí mi vyhovuje

3. Urbanistické začlenění náměstí

- a) relaxační plochu opticky oddělit od přilehlých dopravně vytížených komunikací
- b) náměstí řešit zcela transparentně s vazbou na průčelí domů trojúhelníkového náměstí
- c) zachovat základní průhledové osy a pomocí vegetačních prvků prostor oddělit od vozovek
- d) náměstí má být solitérní prostor bez návaznosti na okolí

Formulace otázek

2) Může být otázka zkrácena?

„Jak si vysvětlujete to, že během tak dlouhé doby, co jste vy ani manžel nepraktikovali žádnou metodu antikoncepce, nedošlo k početí, a přitom lékař nezjistil žádnou příčinu neplodnosti?“

„Kolikrát jste za posledních šest měsíců hovořil s lékařem kvůli Vaším zdravotním obtížím, ať už to byl Váš praktický lékař nebo specialista; neberte prosím v úvahu případy, kdy jste věc jen konzultoval se známým, který je lékařem.“

Formulace otázek

3) Není otázka dvojitá?

„Nabízí věznice dost vzdělávacích programů, nebo by mohla být nabídka širší? Ano-Ne“

„Jak často se stýkáte se svými rodiči?“

„Pokládáte problémovou metodu za účelný prostředek aktivizace žáků a používáte ji?“

Formulace otázek

4) Není otázka sugestivní?

„Myslíte si, že stát by měl podporovat budování jeslí, i když způsobují deprivaci?“

„Souhlasíte s prezidentovým názorem na Ústavu?“

„Myslíte si, že ženy by se měly plně věnovat svým dětem po celou dobu rodičovské dovolené?“

„Byl jste bezdomovcem proto, že ceny podnájmu v Brně jsou vysoké?“

„Vzhledem k současnému stavu ekonomiky, myslíte že investovat na burze je dobrý nápad?“

Anketa – Kůrovec na Šumavě

Záleží vám na tom, aby byla kůrovcová kalamita v Národním parku Šumava zastavena dříve, než se rozšíří do celého parku?

Jste pro takové zásahy proti kůrovci, které zamezí jeho šíření a zastaví usychání lesů v NPŠ?

V NP Šumava odumřelo kvůli experimentu s kůrovcem jen za posledních 5 let na 3 miliony smrků. Myslíte si, že si ČR může dovolit ztrátu 30 miliard korun?

Pozn. Jak je důležitá formulace

- Souhlasíte s poskytnutím české vojenské nemocnice v Afghánistánu?

X

- Souhlasíte s nasazením české vojenské nemocnice v Afghánistánu?

Formulace otázek

5) Je otázka a varianty odpovědí dostatečně konkrétní?

„Slaví se ve vaší rodině svátky?“

„ Jak často si přisolujete pokrmy?“

- a) Nikdy
- b) Zřídka
- c) Jen když je potřeba
- d) Často
- e) Vždy

„Kolik je váš průměrný příjem?“

„Kolik máte dětí?“

Formulace otázek

6) Nevzniká efekt sociální žádoucnosti odpovědi?

- Tendence respondentů zabránit tomu, aby vypadali špatně – zábrana odhalit postoj, který se neshoduje s normami ve společnosti
- Snaha vyhnout se ohrožení
- Přesná odpověď narušuje respondentův obraz sebe sama

Jak se ptát na citlivá data?

- zaručit anonymitu
- zdůraznit význam správnosti odpovědi, jasnou spojitost otázky s cílem výzkumu
- úvod či předcházející série otázek, která respondentu uklidní (všechny odpovědi jsou ok), poskytně kontext
- redukovat roli tazatele (kartičky, ilustrace, piktogramy, viněty, projekční otázky, odkazy na ostatní: „jaký je člověk, který....“)
- pozor na míru detailnosti (obecnější kategorie – př. příjem, kouření marihuany)

Efekt vynucené odpovědi

7. Nevzniká tzv. efekt vynucené odpovědi? Zná respondent odpověď?

Př. Souhlasíte se změnou zákona o sociálních službách?

Řešení: Užít filtrační otázky; Dát mezi varianty odpovědí „nemám názor“, nebo „nevím“

Otevřené otázky v dotazníku

Výhody a úskali

Co dělat, pokud nedokážu vymyslet varianty odpovědí?

o15 Zaregistroval(a) jste v poslední době nějakou
komunikační kampaň
na českou / slovenskou vysokou školu? Pokud ano, prosím,
stručně ji
popište a uveďte, o jakou vysokou školu se jednalo. Působila
na Vás
spíš pozitivně či negativně? (Výzkum Uchazeči 2017)

- 1797 odpovědí
- Ze 78 % odpovědí vyplynulo, že uchazeč/ka
nezaregistroval/a kampaň

Příklady odpovědí:

„Rádio“

„Ano“

„Nikam jsem se neregistroval“

„Neúčastnila jsem se“

„Na žádnou komunikační kampaň jsem se nepřihlásila“

„Pozitivně“

„Negativně“

„Je zcela brilantní“

„V rámci kupčení s diplomy, výzkumy“

„VŠ mám vybranou“

„Nesleduji kampaně“

„Nemám zájem, porovnávat vaši školu s jinou, ani zde prezentovat jinou školu“

„Na to vám ščiju.“

Dramaturgie dotazníku

- Úvod (vč. ilustračního příkladu vyplnění)
- Postupujeme od jednodušších, zábavnějších otázek ke složitějším
- Struktura dotazníku musí být logická, jednoduchá, musí respondentu vést (používáme předělující či propojující texty)
- Respondent musí vědět, jak má označit odpovědi a musí mít prostor na odpověď
- Demografické otázky nakonec!
- Užívat filtrační otázky
- Střídat typy otázek a formáty odpovědí, střídat pozitivní a negativní formulace – DOTAŽNÍK NESMÍ NUDIT
- Délka dotazníku – co nejkratší (ideální je maximum 15 min)

Formáty odpovědí

Nabídnuté kategorie musí být

- a) Vyčerpávající
- b) Vzájemně se vylučující
- c) Musí odpovídat naší populaci a cílům výzkumu (například vzdělání u vězňů)
- d) Musí odpovídat otázce, která jim předchází

Formáty odpovědí

Různé typy škál

Likertova škála – na měření postjů a názorů, skládá se z výroků a stupnice

„Stát by měl podporovat církevní instituce“

- a) Rozhodně ano
- b) Spíše ano
- c) Nevím
- d) Spíše ne
- e) Rozhodně ne

Pořadová škála

Uveďte pořadí oblíbenosti vyučovacích předmětů/Seřadte předměty podle oblíbenosti atd.

„Co je pro vás důležité při výběru partnera?“

Vzhled

Charakter

Příjem

Rodinné zázemí

Bipolární škála – krajní póly tvoří protikladné vlastnosti (přídavná jména), sémantický diferenciál, pozor, vyžaduje úvod a pečlivý design; prostředek na měření významů, jemných konotací

Škála na hodnocení vlastností žáka (Ryansův výzkumný nástroj COR, 1960)

apatický	1	2	3	4	5	6	N	čilý
obstruktivní	1	2	3	4	5	6	N	spolupracující
zakřiknutý	1	2	3	4	5	6	N	sebejistý
pasivní	1	2	3	4	5	6	N	iniciativní

Příručka k této škále jasně definuje, co je obsahem jednotlivých charakteristik, a uvádí i příklady. Škála je použitelná v pozorování i dotazníku.

Formáty odpovědí

Seznam na výběr

Jakým aktivitám se věnujete ve volném čase?

- práce na zahrádce
- četba
- sport
- kutilství
- ruční práce
- setkávání s přáteli ...

NÁVRATNOST

- Výzkum je reprezentativní tehdy, když je zajištěno odpovídající zastoupení všech skupin v populaci s rozdílným vztahem ke sledovanému jevu.
- návratnost = poměr mezi vydanými dotazníky a vyplněnými dotazníky zařazenými ke zpracování
- v % (výborné výsledky 70 % a více, ale u telefonických výzkumů třeba jen 25 %).
- Do návratnosti zasahuje nekontaktování (technické problémy, špatný seznam), obtížné kontaktování (respondenta nelze zástihnout, nejde smluvit schůzku) a odmítnutí
- Jeden z klíčových ukazatelů kvality dat
- Má být pravdivě sdělována ve výzkumných zprávách

Co má vliv na návratnost?

- Charakteristika respondenta, sociální kontext, životní styl
- To, zda respondenta známe z předchozí komunikace
- Téma výzkumu, metoda administrace dotazníku, délka a komplexnost dotazníku, počet kontaktování, budování tazatelské sítě
- Dlouhodobě se ukazuje, že důležitá je komunikace s respondenty a výše odměn respondentům neovlivňuje návratnost výzkumu (ba naopak hmotná zainteresovanost respondentů zkresluje výsledky). (www.surveysimply.cz)

Příčiny klesající návratnosti v posledních desetiletích

- a) „přezkoumaná“ populace, záměna výzkumu s marketingem
- b) změny životního stylu – je obtížné respondenty zastihnout – zvláště některé

Obtížně kontaktovatelní jsou zejména:

- Starší ženy žijící samy
- Rodiny s dětmi a pracujícími rodiči
- Lidé z nižších vrstev (strach z autorit, nedůvěra, nízké IQ)
- Hodně bohatí
- Obyvatelé v chráněném režimu bydlení (domovy pro seniory, bytové bloky s vrátnými, satelitní městečka)

Pěkný úvod dotazníku pro 7. třídu ZŠ

▪ Ahoj,

Děkuji ti, že jsi se stal/a součástí výzkumu, který bude hrát důležitou roli v mé diplomové práci. Neboj, není to test! Zajímá mě jen tvůj názor. Dotazník je anonymní, takže se nikdo nedozví co jsi mi sem napsal/a. Otázky nejsou dlouhé, u některých si budeš moci vybrat z mnoha možností. Vždy si pořádně přečti zadání. Určitě ti to nezabere více než 15 minut.

Nedostatečné varianty odpovědí

Byl jsi někdy v zemi, kde se vyznává Islám?

- Ano/ne
- Pokud jsi odpověděl ANO, napiš kde to bylo: _____

